

XXVII.

Bemerkninger

ved

den II Tome

af

allgemeine

Welt = Historie,

ved

Peter Friderich Suhm.

XXVII

Severing

1711

1711

1711

1711

1711

Syvende Hovedstykke §. 7. p. 9. Om det romerske Fruentimmers Hef-
tighed i at forsvare dets Smykker og deres Brug imod Cato,
handler og Valerius Maximus l. 9. c. 1. ex. 3 int.

§. 8. p. 10. Plutarchus in Catone Maj. p. 342, og Cornelius
Nepos in Catone p. 299. sige, at Scipio Africanus traagtede efter at
blive Proconsul i Spanien efter Cato, for at gjøre alle hans Gjerninger
til intet, ja endog at jage ham ud af hans Provintis. Saa stærk var
det Had, der befandt sig imellem disse tvende store Mænd. Dog
Scipio naaede ei sin Hensigt; tværtimod Naadet stadfæstede alle Catonis
Forretninger. Dog beretter Plutarchus, at Scipio fulgte efter ham
i Stadtholdereskabet af Spanien; men herudi haver denne fortreffelige
Skrivent virkelig seilet, saasom man af Livio tydelig seer, at det ei var
den store Scipio, men hans Sodskendebarn Scipio Nasica.

§. 10. p. 12. not. * H.) Valerius Maximus melder l. 2. c. 4.
ex. 3. int. og om Scipionis Foretagende med at give Naadet skaffte
Sæder fra det øvrige Folk paa offentlige Festdage, hvorved han tabte
Almuens Gunst.

§. 12. p. 14. Om Scipionis Africani Gesandtskab til Antiochum, og den berømte Samtale, som han da skal have holdt med Annibal, handler foruden Livius, ogsaa Appianus in bell. Syriac. tom. I. p. 148.

§. 13. p. 15. Om Scipionis Africani store Kierlighed til sin Broder end til sin Ven, melde foruden Livius, Valerius Maximus l. 5. c. 5. ex. 1 int. og Cicero tom. IV. Philipp. II. p. 479.

§. 13. p. 16. Polybius beskriver l. 17. p. 1121. in Excerpt. Legat. hvorfor de tvende Brodre Scipiones gave Etolierne Fred. Om deres store Bedrifter i Asien imod Antiochum handle foruden Livius, Appianus in bell. Syriac. tom. I. a p. 161. ad p. 185, Florus l. 2. c. 8. p. 238, Diodorus Siculus tom. II. p. 620. in Exc. Legat., Aurelius Victor de Viris ill. p. 147, Eutropius l. 4. c. 2. Polybius in Exc. Legat. l. 19. p. 1125, l. 22. p. 1128, l. 23. p. 1130, l. 24. p. 1134, og l. 26. p. 1147, Frontinus Strat. l. 4. c. 7. exc. 30, Valerius Maximus l. 2. c. 10. exc. 2. int., Justinus l. 31. c. 7. og 8. p. 491, og Dio Cassius in Exc. Persec. tom. I. p. 29, Plutarchus tom. II. p. 196. in Apoph. fortæller, at Scipio Africanus svarede Antiocho, da han ved den romerske Krigshærs Ankomst i Asien sendte Gesandtere om Fred: Det burde han have gjort for, og ei efterat han haver faaet baade Bidset og Kapsun.

§. 14 p. 17. Efter Freden med Antiocho bleve af Romerne 10 Mand beskikkede til at indrette alle Ting i Asien. Diodorus Siculus vidner tom. II p. 621. in Exc. Legat. at Scipio Africanus var en af dem, hvilket jeg dog ei finder hos nogen anden Skribent.

§. 16 p. 20. Om den Forsølgelse, som de tvende uverdige Tribuni plebis, Petillii opvakte imod begge Scipiones, findes næst hos Livium udforligst Efterretning hos A. Gellium l. 4. c. 18. p. 129, og l. 7. c. 19. p. 201. Plutarchus vidner udtrykkelig in Catone Maj. p. 340 og 346

at den ældre Cato var underhaanden den fornemste Stifter til alle disse Bevægelser, hvorved han haver indlagt sig saare liden Ære. Om disse Ting findes ellers og Underretning hos Aurelius Victor in Viris ill. p. 148. Plutarchus tom. II. p. 196. in Apoph., Valerius Maximus l. 5. c. 3. ex. 2. int., og Dio Cassius tom. I. p. 30. in Exc. Peiresc.

§. 17. p. 22. A. Gellius l. 12. c. 8. p. 293, og Valerius Maximus l. 4. c. 1. ex. 8, og c. 2. ex. 3. int. tale omstændelig om Uvenskabet imellem Scipio Africanus og Tiberius Gracchus, men berette derhos, at den sidste blev forsonet med den første paa Capitolio, hvorved de imodsigte deres Beretninger, der melde, at Gracchus blev først en Ven af det Cornelske Huus efter Scipionis Africani Landflygtighed, og maaskee Død. Jeg vil ved denne Leilighed endda indføre endeel merkverdige Ting om Scipionis Africani den aldres Liv og Levnet, hvortil jeg ei for har fundet Leilighed. Om Scipionis Africani store Kierlighed for Videnskaber vidner det Venkskab, han bar til Poeten Ennius, hvorom Valerius Maximus taler l. 8. c. 14. ex. 1. int. Den hertige Poet Claudianus beskriver dette heel fortreffeligen udi Fortalen af sin 3 Bog til Stilichonis Hoes. Endskiont Romerne forte sig utaknemmelige op imod den store Scipio, imedens han levede, saa nød han dog efter sin Død saadan Ære af dem, som ingen anden af deres store Mænd; thi Valerius Maximus beretter l. 8. c. 15. ex. 1. int. at Scipionis Billede var endda udi hans Tid at see i Jovis Capitolini Tempel, hvorfra det hver Gang blev hentet, naar nogen af det Cornelske Huus skulde begraves. Af Appiano tom. I. p. 447. in bell. Hisp. sees, at denne Skik stod endda ved Magt 100 Aar efter Vallerii Maximi Tid. Scipionis Hustrue, Tertia Emilia, var efter Plutarchi Sigende tom. I. p. 256. in Paulo Emilio, en Datter af den berømte Consul Paulus, der blev udi Slaget ved Cannas.

Valerius Maximus l. 6. c. 7. ex. 1. roser meget hendes Taalmodig-
 hed og Kierlighed til hendes Mand, hvorpaa han anfører til Bevis, at
 hun aldrig lod sig merke med, at hun vidste at han elskede en af hendes
 Slavinder; ja at hun endog efter hans Død gav hende fri, og giftede
 hende med en af hans Frigione. Plutarchus beretter tom. II. p. 196.
 in Apoph., at L. Terentius Culleo viste sig endog efter Scipionis
 Død taknemmelig imod ham, hvilket strider imod den af Forfatterne
 antagne Mening. Paa saame Sted beskriver Plutarchus og Sci-
 pionis mandige Svar, da nogle vilde i Krigstider forbyde ham at tage
 Penge ud af Skatkammeret. Cicero tom. I. p. 418. l. 2. de oratore
 ad Q. Fratrem siger, at Scipio svarede, da Corinthierne lovede at ville
 opreise ham et Billede iblant de andre Feltherrers: Jeg er ei for saa
 stort Selskab. Tom. II. p. 231. orat. 2 in Verrem anfører han nok et
 af hans artige Svar, som og Polybius gier l. 15. p. 1003. Plinius
 vidner tom. V. l. 37. c. 23. p. 384, at Scipio gif af alle Romere
 først med en Sardonyx paa sin Finger, og at den Steen agtedes meget
 fra den Tid af. Han anfører til Bevis den Historieskriver Demos-
 stratus. Constantinus de cerimoniais aulae Byzantinæ, Lipsiæ 1754. f.
 l. 2. c. 40. p. 369. siger, at de Stofke, hvormed Patricii ginge, bleve
 efter Scipio kaldte Scipioners. Valerius Maximus beretter l. 2.
 c. 10. ex. 2. int., at da Scipio opholdt sig i sin Landsflygtighed i Lin-
 terno kom endeel Røvere til ham, hvorover han væbuede sine Huusfolk,
 og beskikkede dem oven paa Taget af Huset for at forsvare det. Men
 Røverne kastede deres Vaaben fra sig og raabte, at de allene vare
 komne for at nyde den Lykke at see saa stor en Mand; hvorpaa de,
 efterat de havde faaet den, med Zver kyssede hans Haand og efterlod sig
 Gaver for hans Dør, der allene pleiede at frembydes til Guderne,
 ginge fornøiede bort. Suidas beretter Tom. II. p. 568. in voce πόντος

adskilligt

adskilligt om Scipio, men som Ord for Ord er taget af Polybio. Cicero fastsætter in Catone Majore p. 154. tom. VIII. herligen det Aar, hvorudi Scipio døde, nemlig at det var Aaret for Catonis Censur, og 9 Aar efter Catonis Consulat, følget efter min Regning A. M. 3764. Om Scipionis høie Sind findes et fortreffeligt Vidnesbyrd hos Polybio in Exe. leg. p. 1438.

§. 20. p. 29. not. * H). Om Plauto findes god Underretning i Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca latina, Hamb. 1721. in 8vo. tom. I. l. 1. c. 1, og tom. II. l. 1. c. 1. De beste Editioner af denne Skribent ere Taubmanni, der udkom til Frankfurt 1621 in 4to, og den der udkom til Paris in usum Delphini 1679 i 2 Tomer in 4to. Der er stor Tvist iblant de Lærde, enten Plautus eller Terentius bør holdes for den fornemste romerske Comicus. Som mig synes, saa overgaaer Terentius Plautum i Stilens Sirlighed og i Konst, men Plautus derimod langt Terentium i klugrige Indfald, og i Styrke at afsmale Lasternes Hestighed, hvormed han dog ofte, som det altid gaaer med dem, der ville opvække Latter, fremfører mange Kolde, ja uanstændige Indfald, og spiller ofte med Ord, i hvilken Henseende, saa og for hans slatte Poesie, Horatius ventelig afsmaler ham saa ilde, naar han siger: At nostris proavi Plautinos numeros & laudavere sales, nimium patienter utrumque, Ne dicam stultis, hvor dog Critiquen i Henseende til Plauti sales er drevet meget for langt.

§. 28. p. 40. Plutarchus in Paulo Emilio tom. I. p. 266, Diodorus Siculus tom. II. p. 580. in Exe. de Virt. ac Vir. og Aurelius Victor de Viris ill. p. 162, beskriver Scipionis Emiliani Tapperhed i Slaget mod den Mæcedoniske Konge Perseum saa stor, at den endog fatte hans Fader, Paulum Emilium i Frygt for hans Person, saasom han kom meget seent tilbage til Veiren fra at forfølge Sjenden.

§. 31. p. 42. Paulus Emilius efterlod sig foruden tvende Sønner, der ved Adoption vare gangne over i andre Familier, ogsaa tvende Døtre, hvoraf den ene ved Navn Tertia ægtede efter Plutarchi Sigende, tom. I. p. 348. in Catone Maj., Catonis ældste Søn, og den anden, hvis Navn ikke vides, efter samme Skribents Beretning in Paulo Emilio p. 257., Elium Tuberonem, en meget dydig, men derhos fattig Mand, som levede udi eet Huus med 16 af sine Slægtninger, hvoraf de fleste vare gifte og havde Born, og varede sig og dem alle af een eneste Avlsgaard, uden mindste Trætte imellem sig indbyrdes, og uden at den store Pauli Emilii Døtter skammede sig ved saadan Armod, men tværtimod brystede sig deraf. Lyksalige Tider, da Dyden agtedes høiest. Men Tider, der varede alt for kort, og som nu ere forsvundne; ja neppe engang troes at have været til. Hos samme Skribent finder jeg og, at Paulus forskjød sin Hustru Papiriam Massonis Døtter af nu ubekjendte Aarsager, og ægtede en anden, med hvilken han avlede tvende Sønner, der døde i deres Ungdom. Cicero fortæller in orat. pro Murena t. III. p. 280. Mii Tuberonis Søn, hvis Navn var Q. Tubero, Sparsommelighed, som han udviste ved at helligholde Scipionis Emiliani Ligbegængelse. Cicero kalder den utidig, og siger, at den bragte ham i saadant Had hos Almue, at ham derfor blev nægtet Prætorembedet. Denne Tubero var ellers og en meget dydig og lærd Mand, og fulgte offentlig den Stoiske Philosophie.

§. 33. p. 45. not. * H). Om den Comodieksriver Terentii findes Esterverning i Fabricii Bibliotheca latina tom. I. l. 1. c. 3, og tom. II. l. 1. c. 3. De beste Editioner af ham ere Lindenbergi, der udkom til Frankfurt 1623 in 4to, Længs til Cambridge 1701 in 4to, og Bentleji til Cambridge 1726 in 4to. At Scipio Emilianus og flere store Mand i Rom have hjulpet Terentium i at skrive Comodier, beretter

Svetonius ex edit. Gravii, Ultrajecti 1691 in 4to, in Vita Terentii p. 752; ja Terentius selv synes in prologo Adelphorum v. 15, ei at nægte, at disse fornemme Følk have hjulpet ham, hvorved Donatus anmerker, at ved de fornemme Følk maae forståes Scipio Emilianus, Lælius hans Ven, kaldet den vise, og Surlius Publus.

§. 38. p. 51. Florus l. 2. c. 17. p. 274. siger, at det var Turdulernes og Vaccæernes Konge, som Scipio Emilianus ihjelslog i Ene-kamp, og at han da fik Spolia opima. Appianus beskriver ogsaa tom. I. p. 480. in bell. Hisp. denne Spanier som en fornem Mand, og siger derhos, at den Stad Intercatia blev fornemmelig indtaget ved Scipionis Tapperhed og Rygtet om hans Oprigtighed, der var saa stor, at Spanierne gaved sig over paa hans Ord. Udi Epit. Livii l. 48. vidnes, at Scipio var den første, der besteg Muren af Intercatia. Vellejus Paterculus ex edit. Lugd. Bat. 1653 in 8vo taler og om, at Scipio ihjelslog en meget stor og søer Spanier, skiont han selv var af maadelig Størrelse og Kræfter, og at han blev bæret med en Muurkrone. Vellejus giver ham ved denne Leilighed følgende prægtige Vidnesbyrd: at han var den største Mand i sin Tid, baade i Krig og i Fred, i Forstand og i Videnskab, og at han aldrig haver enten gjort, sagt eller tænkt andet end det, som er roesværdigt. Aurelius Victor taler in Viris ill. p. 162 ogsaa om hans Tapperhed i denne Spanske Krig. Polybius anfører p. 1347 in Exc. legat. Scipionis Tale i Raadet, da han forlangte at sendes til Spanien, endskiont hele Macedonien begjærede ham paa samme Tid for at bilegge dets indbyrdes Tvistigheder, og den Reise var baade sikrere og nyttigere for ham selv. Valerius Maximus vidner og l. 3. c. 2. ex. 6 int., at Intercatia blev erobret ved Scipionis Tapperhed, og at han ligeledes ihjelslog Spaniernes Anfører, men indviiede ei hans Vaaben til Jovem Feretrium, B. Norske. V. S. Skrifter II. B. D d d d saa.

saafom han havde figtet under en andens Befaling. Orosius skriver I. 4. c. 21. ligesom Scipio havde selv anført Krigshæren i Spanien, hvorudi han dog mærkeligens haver taget Feil. Hos Ciceronem tom. VII. part. I. tusculan. quæst. I. 4. p. 424 finder jeg, at Scipio haver i et Slag bedækket M. Allienum Pelignum med sit Skjold, og paa samme Tid stødt hans Fiende i Brystet med sit Sverd; hvilken tapre Gjerning han ventelig haver bedrevet i denne Spanske Krig. Frontinus taler Strat. I. 3. c. 6. p. 64 om en Krigslist, hvorved Scipio bemestrede sig den Stad Delminium; men da denne Bye laae i Dalmatien, og jeg ellers ikke finder i Historien, at Scipio nogensinde haver været der, saa maae det være skeet, saafremt Frontinus har ret, forend han selv fik nogen Krigshær at anføre, og inredens han stod under andres Befaling. Polybius beskriver in Exc. legat. p. 1356 &c. vidtøstlig, hvorledes Scipio blev tilligenred endeel andre sendt af G. Cecilio Metello, Stadtholder i Macedonien, til Achæerne, for at raade dem til Fred. Plutarchus tom. I. p. 341 in Carone Maj. melder, hvorledes Scipio ved sin Forbon bevægede Raadet, til at sætte de landflygtige Achæer i Frihed.

§. 47. p. 61. not. 47 B.). Om Scipionis Samtale med Masanissa, forend hans Død, findes Underretning hos Epitom. Livii I. 50. Polybium in Exc. legat. p. 1472 &c., Vallerium Maximum I. 2. c. 10 ex. 4. og I. 5. c. 2. ex. 4. ext., Orosium I. 4. c. 22. og Ciceronem tom. VIII. in somnio Scipionis p. 239.

§. 48. p. 61. Appianus p. 487. in bell. Hisp. vidner, at Viriathus undkom med nogle faa, efterat han havde udviist stor Tappehed, frædet almindelige Blodbad og Mord, som Gatha begik paa hans Landsmand. P. 488. &c. beskriver han vidtøstlig, hvorledes Viriathus blev af Spanierne udvalgt til Anfører, da den Romerske Feltherre C. Verilius

Vetilius havde stærk bragt dem i Klemme, udaf hvilken Viriathus dog reddede dem med besynderlig Snedighed og Behændighed, og kort efter slog endog den Romerske Hær, hvorpaa Viriathus spillede Mester i Marken, og endda omkom i et Slag 5000 af Romernes Bundsforbandte, p. 491, og noget efter i tvende Slag den nye Romerske Feltherre C. Plautium. Florus vidner l. 2. c. 17. p. 277. at Viriathus var først en Jæger, siden en Rover, og tilsidst Feltherre, og at han forsvarede sig i 14 Aar mod Romerne, og havde blevet Spaniens Romulus, dersom hans Lykke havde været saa stor som hans Mod. Udi Epir. Livii l. 52. tales om Viriatho næsten paa samme Maade, og om hans Seiere over Vetilio og Plautio. Diodorus Siculus skriver tom. II. p. 523. l. 33. om Viriatho, at han var fød i Lusitanien ved Havet, havde fra sin Ungdom af været vant til et haardt og Hyrdelevnet, og derfor overgik alle Spanier i Behændighed og Smkke, og kunde ved strengt Arbejde lade sig nøie med ringe Føde og liden Søvn, havde stedse baaret Jernvaaben, og ibelig figtet imod vilde Dyr og Røvere, var, efterat han var bleven Feltherre, billig udi Bøtters Uddeling blant sine Folk, og stionsom i at belønne tapre Mænd. Det samme bekræfter han in Exc. de Virt. & Vit. p. 592. med Tillæg: at han aldrig betiente sig af offentlige Penge, og at Lusitanierne derfor ansaae ham for deres Forsvater. P. 594 berømmes han ogsaa høilig hans Færdighed, Kiærlighed til sit Fæderneland, Ordholdighed og Foragt for Rigdom, som han fornemmelig udviste i sit Bryllup. P. 597 igientages samme Roes, og siges der, at han forestod Lusitanien i 11 Aar. Vellejus Paterculus siger l. 2. p. 253. at Viriathus førte Krig imod Romerne i 20 Aar, hvilket dog umuelig kan bestaae med Tidsregningen. Justinus tillægges l. 44. c. 2. p. 611. Viriatho ligesaa stor Roes som nogen anden Skribent, og siger derhos, at han førte Krig mod

Romerne i 10 Aar. Om Viriathi Billighed i at uddøse Bytte
taler og Cicero l. 2. de off. p. 79. Dio Cassius roser og in Exc.
Peirese. p. 33. Viriathum meget.

§. 57. p. 71. Om Scipione Emiliani store Bedrifter i Afrika,
baade da han stod under andres Anførsel, og da han selv anførte den
hele Krigshær, og ødelagde efter Raaders Slutning den mægtige Stad
Carthago, findes omstændelig Efterretning hos Appianum tom. I. in bell.
Punic. a p. 63. ad p. 140, Plutarchum in Carone Maj. p. 352, Florum
l. 2. c. 15 p. 263, Epit. Livii l. 49, 50 og 51, Diodorum Siculum tom II.
p. 590. in Exc. de Virt. ac Vit., Aurelium Victorem de Viris ill. p. 162,
Vellejum Paterculum l. 1. p. 47, Eutropium l. 3. c. 5, Julium Obsequen-
tem ex edit. Oudendorpii, L. Bat. 1720. in 8vo. p. 74, Valerium Maxi-
mum l. 8. c. 15. ex. 4, Strabonem l. 17. p. 1189, Ammianum Marcel-
linum l. 24. c. 2. p. 494, Orosium l. 4. c. 23, og Suidam tom. II p. 569.
in voce πόντιος. Hvorledes han straffede Overloberne af Romernes
Bundsforvandte, beskriver Valerius Maximus l. 2. c. 7. ex. 13 int.,
og den Umhyggelighed og Godhed, som han udviste mod Indvaanerne
af Sicilien, ved at lade dem efter Carthaginiens Erobring igien saae alle
de Billeder som der fandtes, og som Carthaginienserne havde i fordums
Dage slæbt fra Sicilien, hos samme Skribent l. 5. c. 1. ex. 6. int.,
Diodorum Siculum tom. I. p. 614. l. 13, og udførligst hos Ciceronem 2
in Verrem p. 255, og 4 in Verrem p. 438 og 450.

8 Hovedstykke, §. 59. not. f 9 B p. 77.). Til de Skribentere, som
Doctor Baumgarten opregner, der have handlet om Viriathi Krig
imod Numantium og Fabium, maae endda legges Diodorus Siculus
tom. II. p. 524 in Exc. l. 32, og Obsequens p. 77.

§. 61. not. ** H. p. 80. foruden de i den Hollandske Anmerkning
anførte Skribentere, tale endnu følgende om Scipionis Emiliani
Censur:

Censur: Plutarchus in Paulo Emilio p. 275, in reipubl. ger. præc. tom. II. p. 810 og 816, Cicero tom. III. pro Cluentio p. 89, og Dio Cassius in Exc. Peiresc. p. 34. tom. I. A. Gellius beretter l. 3. c. 4, at Scipio blev, efterat han havde nedlagt sit Censorembede, anlagt af Claudio Nello, der var Tribunus plebis, og fra hvilken han havde taget hans Hest, imedens han var Censor.

§. 66. p. 85. Om Viriacho, hans store Egenkaber, den foræderiske Maade, hvorved han mistede sit Liv, og hans prægtige Eigbegærelse findes udførlig Esterretning hos Appianus in bell. Hispan. a p. 487. ad p. 505, Florus l. 2. c. 17, Epit. Livii l. 53 og 54, Diodorum Siculum l. 23. p. 524 tom. II, og l. 32. p. 597, Aurelium Victorem de Viris ill. p. 188 &c., Vellejum Paterculum l. 2. p. 64, Eutropium l. 4. c. 7, Obsequentem p. 78, Frontinum l. 2. c. 5. p. 40, c. 13. p. 56, l. 3. c. 10. p. 68, c. 11. p. 69, Vallerium Maximum l. 9. c. 6. ex. 4. int., Orosium l. 5. c. 4, og Dionem Cassium tom. I. p. 36. in Exc. Peiresc. og p. 68. in exc. Fulvii Ursini.

§. 70. p. 88. lin. 21. er ved en Trykfeil sat Numidier isteden for Numantiner.

§. 71. p. 90 not. 71 B.). Om den flette Krigstugt, Scipio foresandt i den Romerske Leir ved Numantia, og hvorledes han igien satte den paa Fode, handle og Appianus in bell. Hisp. tom. I. p. 517, Polybius in Fragment. p. 1558, Vegetius l. 1. c. 15. p. 22, og l. 3. c. 10. p. 62, og Suidas tom. II. p. 569. in voce *πόπλιος*.

§. 74. p. 94 not. 74 B.). Hvorledes Scipio indtog og ødelagde Numantia, beskrive og Appianus in bell. Hisp. a p. 515. ad p. 534, Epit. Livii lib. 56 og 57, Cicero pro Dejotaro tom. IV. p. 310, Aurelius Victor de Viris ill. p. 163, Eutropius l. 4. c. 8, Acton in Horatii Sat. 1. lib. 2. p. 347. ex edit. Bas. 1555 f., Frontinus Strateg. l. 2. c. 8.

p. 52, l. 4 c. 1. p. 76, og c. 7. p. 90, Valerius Maximus l. 7. c. 6. ex. 2. ext., og Grosius l. 5. c. 7. p. 300, som og c. 8. p. 304. beskriver Scipionis mærkelige Samtale med den Celtriske første Tirebo.

§. 90. p. 112. not. 89 B.). Polyænus omtaler ogsaa l. 8. c. 15. ex. 5. Scipionis modige Svar til det romerske Folk.

§. 92. p. 115. not. 91 B.). Om Scipionis Emiliani voldsomme Død kan foruden de Skribentere, som Forfatterne og Doctor Baumgarten omtale, eftersees: Plutarchus in C. Graccho p. 839, som Forfatterne vel anføre, men paa en meget uvis Maade, Aurelius Victor in Viris ill. p. 164, Cicero pro Milone tom. IV. p. 227, Valerius Maximus l. 5. c. 3. ex. 2 int., og Dio Cassius tom. I. p. 38. in Exc. Peirese. Noget for hans Død blev han sendt som Gesandt til Egypten og andre østerlandiske Lande, hvilket Gesandskab er meget naunkundigt hos de gamle Skribentere, baade for den Ære, som han allevegne nød, saa og for den Farvelighed og ret romerske Bæsen, som han i alle Ting udviste. Forfatterne have aldeles forbigaaet dette mærkelige Gesandskab, hvorefter man finder Inderretning hos Diodorum Siculum in Exc. legat. p. 629. tom. II, Aurelium Victorem de Viris ill. p. 163, Valerium Maximum l. 3. c. 3. ex. 3 int., Justinum l. 38. c. 8, Strabonem l. 14. p. 985, Athenæum l. 6. p. 273, og Ciceronem tom. VIII p. 230. in Somnio Scipionis, og tom. VII. part. 1. p. 25, Acad. quæst. l. 4. Scipionis store og derhos elskværdige Egenheder beskriver Plutarchus tom. I. p. 827. in Tib. Graccho, Diodorus Siculus tom. II. p. 585. in Exc. de Virt. ac Vit., Aurelius Victor de Viris ill. p. 164, Vellejus Paterculus l. 1. p. 49, A. Gellius l. 7. c. 12, Frontinus l. 4. c. 3. p. 83, Macrobius Saturn. l. 2. c. 10. p. 297, og c. 12. p. 301, Cicero l. 1. ep. 1. ad Q. Fratrem p. 581, og de offic. l. 2. p. 95. tom. VIII, og Dio Cassius tom. I. p. 32. in Exc. Peirese., men allerudforligst Polybius l. 31. a p. 1455.

ad p. 1464, hvor han anfører saadanne Exempler af Scipionis ædelsmodige og virkelig store Opførsel, der langt overgaae alle hans Seier-vindinger, og hvorved han i Sierningen haver ladet see mere Philosophie, end de fleste saa kaldte Philosophi, saa jeg derfor undrer mig høilig over, at de lærde Forfattere ei have undt saadanne Ting Plads i deres Verk. At de, der levede paa samme Tid som Scipio, have havt lidet at forekaste ham, kan let sees af Plutarchi Beretning tom. II. p. 782. ad Princ. inerud., at der blev lagt ham til Last at han sov for meget. Pescennius Niger haver dog efter Spartiani Vidnesbyrd in Hist. Aug. Script. in Nigro p. 383. udgivet begge Scipiones for mere lykkelige end store Seltherrer. Ja den lærde Engellander Hooke haver i sin Romerske Historie gjort sig al Tid for at bevise, at begge Scipiones have været onde Folk, og Graccherne derimod de dydigste Mænd, som Rom haver frembragt, hvilket Forsøg dog maae henregnes til vore Tidens utidige Lyst at bringe noget nyt frem, og derfor ei engang at undsee sig ved, snarere i Historien at følge egne Formodninger og Paasund end tilforladelige Vidnesbyrd. Da Scipio selv var saa stor og saa god en Mand, saa havde han og Omzang med gode og lærde Mænd, og fornemmelig med C. Lælio, kaldet den vise, Voeten Lucilio, den store Croiske Philosopho Panætio, og den usforklignelige Statsmand og Historieforfatter Polybio. Om hans Venstabs med dem tale: *Ulianus Tacticus ex edit. Elzevirii 1613. in 4to. p. 11, Cicero pro Muræna tom. III. p. 275, og in Lælio tom. VIII. p. 184, Vellejus Paterculus l. 2. p. 81, Plutarchus tom. II. p. 659, Sympol. l. 4. og p. 777 in tract. phil. e. princ. Viris, Aron in Horatii Sat. 1. l. 2, Valerius Maximus l. 8. c. 8. exc. 1, Pausanias in Arcadie p. 663, Julianus Orat. 8. p. 244, og Horatius l. 2. Sat. 1. v. 16 og v. 65.* Flere Efterretninger om Scipione findes hos Ciceronem tom. I. p. 420. in lib. 2. de oratore ad Q. Fratrem,

Fratrem, tom. IV. p. 479, Philipp. II. tom. VII. part. I. p. 31, Acad. quaest. l. 4, og tom. VIII. p. 37. l. 1., Plutarchum tom. II. p. 812 in praec. reipubl. ger., Acronem in Horatii od. 9. l. 5. p. 218, Valerium Maximum l. 8. c. 1. ex. 11 int., og c. 15. ex. 4 int., og Plinium l. 7. p. 108. tom. II, Julius Firmicus Maternus math. l. 1. c. 3 p. 11. ex. edit. Basil. 1551. f. skriver, at Scipio virkelig blev Dictator, hvilket dog maac regnes iblant denne Skribents mange Feil. Plutarchus beskriver tom. II. p. 199. in Apoph. alle Sciptiones findrige og merkkelige Ord. Hos Appianum tom. I. p. 169. in bell. Syriac. findes en foruudelig Forvirring i den Esterrening, som der gives om hans Herkomst. Udi Lamprice Optegnelse over hans Faders Plutarchi Skrifter findes iblant andre Epaminonda og Scipionis Liv og Levnet sammenlignede, hvilket Verk er til en ubodelig Skade bortkommet. Det er og uvisst, enten ved den Scipio skal forstaaes den ældre eller den yngre; dog er jeg mere tilbøielig til at troe, at derved bør forstaaes den yngre. Jeg haver tilforn talet om, at Polybius var en af Scipionis fortrøligste Venner. Denne store Mand beskrev udi 40 Boger alt hvad der havde tilbraget sig i 53 Aar fra den anden Puniske Krigs Begyndelse af, og til det Macedoniske Riges Undergang; af hvilket fortreffelige Verk ere nu omstunder ei mere til end 5 Boger, og nogle Levninger af de andre. Men af dette libet kan man see, at ingen anden, enten gammel eller nye Historieforfatter, bør lignedes med Polybio, i Henseende til Kundskab om de Ting, som han beskriver, Tydelighed, Grundighed, Indsigt og Oprigtighed. Den beste Edition af denne usforlignelige Skribent er Isaaci Casauboni, der udkom til Paris 1609 f. med bemeldte Casauboni Fortale, Anmerkninger over Polybii 1 Bog, og Oversættelse af Polybio paa Latin, hvor samme store Mand, den største Mester i det græske Sprog og maaskee derhos Criticus, som Berden nogensinde haver

haver et, haver viist os Mesterstykker af Fortaler, Oversættelser og Anmerkninger. Jacob Gronov haver siden bragt denne Edition med nogle Tillæg i en mindre Format, nemlig in 8vo, og udgivet den til Amsterdam 1670 i 3 Bind. Udførlig Efterretning om Polybio findes i Jo. Alb. Fabricii Bibl. Gr. Vol. II. l. 3. c. 30.

§. 105. p. 134. Om det berømte Fruentimmer Cornelia, Gracchernes Moder og Scipionis den ældres Datter, saa og hendes Datter Sempronia, der var gift med Scipione Emiliano, findes Underretning hos Appianum tom II. p. 616. de Bell. Civ. l. 1, Plutarchum tom. I. p. 824 og 827 in T. Graccho, og p. 836, 840 og 843 in C. Graccho, Ciceronem tom. I. p. 545 og 577 in Bruto, Aurelium Victorem de Viris ill. p. 161 og 195, Senecam tom. I. p. 118. consolat. ad matrem Helviam, Solinum l. 4 p. 164, Valerium Maximum l. 3. c. 8. ex. 6 int., l. 4. c. 4. ex. 1 int., c. 6 ex. 1. int., Quintilianum ex edit. Gesneri, Gotingæ 1738 in 4to. r. l. l. 1. c. 1, Plinium hist. nat. tom. V. l. 34. p. 101, og Dionem Cassium tom. I. p. 38. in exc. Peirese., hvoraf man iblant andet seer, at Cornelia haver besiddet baade Ærdom og Betsalenhed.

9 Hovedstykker, §. 111. p. 146. Scipionis Emiliani Død om Mario, hvorved han gav den gode Forhaabning tilkiende, som han havde om ham, findes hos Valerium Maximum l. 8. c. 15. ex. 7 int.

§. 115. p. 150. Om Sulpicia Paterculi Datter, og Fulvii Stacci Hustru og hendes Kædskhed taler og Solinus c. 7. p. 177.

§. 116. p. 151. Om Carbonis Nederlag ved Cimbrerne, handle Vellejus Paterculus l. 2. c. 12. p. 86, og Obsequens p. 109, der henfører det til det 640. Aar efter Roms Bygning. Tacitus tom. II. p. 662. in Germania siger, at Cimbrernes Navn blev først bekiendt for Romerne, da Cæcilius Metellus og Papius Carbo vare Borgemeistere. Hvo Cimbrerne egentligen have været, horer ikke til dette Sted at undersøge.

§. 134. p. 166. Om Silani Nederlag ved Cimbrerne, handle Florus l. 3. c. 3. p. 304, Epitome Livii l. 65, Vellejus Paterculus l. 2. c. 12. p. 86, Asconius Pedianus ex edit. Lugd. Bat. 1644 in 12mo. in Cicet. orat. pro C. Cornelio p. 131 og p. 141, paa hvilket sidste Sted der vidnes, at Silanus angreb Cimbrerne uden at have Befaling dertil af Folket, hvorfor han og 5 Aar efter blev anklaget af Domitio, der var Tribunus plebis, men frikendt af Folket. P. 139. beretter samme Skribent, at Tribunus plebis L. Cassius Longinus angreb Q. Cæcilius, to Aar efterat han havde været Borgemeester, hvilket Embede Folket havde frataget ham, fordi han havde sigtet ulykkelig, mod Cimbrerne. Ved Q. Cæcilius kan Asconius ei forstaae nogen anden end den store Metellus Numidicus, som var udi eet Aar Borgemeester med Silano; men da det paa denne Side er klart og uimodsigeligt, at Metellus var paa den Tid i Numidien, og hans Collega Silanus sigtede allene mod Cimbrerne, og det paa den anden Side er ei heller vel troeligt, at saa lærd og saa noie en Skribent, som Asconius, skulde have taget saa grovelig Feil, saa kan man ei vel falde paa andre Tanker, end at der haver indsnegret sig en Skriversfeil hos Asconium, og at der bør staae Silanus isteden for Q. Cæcilius.

§. 148. p. 178. Om L. Cassii Nederlag ved Tigurinerne, handler Epitome Livii l. 65.

§. 153. p. 182. Om Metelli Numidici store Bedrifter i Numidien mod Jugurtha og Uvenskab med Mario, handle Appianus tom. II. in Fragm. p. 1222, Plutarchus in Mario tom. I. p. 409 og 40, Florus l. 3. c. 1. p. 295, Epitome Livii l. 65, Diodorus Siculus tom. II. p. 607. in exc. de Virt. ac Vir., Aurelius Victor de Viris ill. p. 169, Vellejus Paterculus l. 2. p. 84, Eutropius l. 4. c. 11 p. 109, Frontinus Strat. l. 1. c. 8. p. 19, og l. 4. c. 1. p. 77, Valerius Maximus l. 2. c. 7. ex. 2. int.,

int., Orosius l. 5. c. 15, Cicero tom. VIII. p. 129. de off. l. 3, og Dio Cassius tom. I. p. 41. in Exc. Peiresc. og p. 71. in Exc. Fulvii Ursini. Alle gamle Skribentere ere enige i at rose Metelli Forhold i den Jugurthinske Krig; Appianus allene siger tom II. p. 1221. in Fragment, at han var forhadet hos sine Soldater, baade for sin Strengthed mod dem og Langsommelighed mod Fienden. Cicero taler l. 1. ep. 16. p. 30. ad Atticum ikke om Metello Numidico, men om en anden Metellus, der var Borgemeester i Ciceronis Tid; men ep. 15. ad Atticum p. 21. taler han om den store Anseelse, som Metellus Numidicus stod udi. Julius Obsequens p. 159, og Valerius Maximus l. 1. c. 5. ex. 4 int., tale om en vis *Cecilia Metelli* Hustru, maaskee denne Numidici.

§. 169 p. 195. Om *Capionis* Forhold imod *Toulouse*, handler og Dio Cassius in exc. Peiresc. tom. I. p. 41.

§. 171. p. 196. Om *Scauri* Nederlag ved *Cimbrenne*, handle foruden Orosius og Epitome Livii, *Vellejus Patereculus* l. 2. p. 86, og Dio Cassius in Exc. Peiresc. tom. I. p. 41.

§. 172. p. 197. Om *Capionis* og *Mallii* store Nederlag ved *Cimbrenne* give foruden *Diodorus Siculus*, Epitome Livii og Orosius følgende Skribentere Underretning, *Eutropius* l. 5. c. 1. p. 111, *Florus* l. 3. c. 3. p. 304, *Vellejus Patereculus* l. 2. p. 86, og Dio Cassius in Exc. Peiresc. tom. I. p. 41 og 42.

§. 175. p. 199. not. 174 B). *Frontinus* kalder *Strateg.* l. 2. c. 5. p. 40. *Marii Collega* *Salvius* ligesom Forfatterne, og fortæller et smilende Paafund af ham imod *Cimbrenne*. *Plutarchus* in *Mario* p. 412. tom. I. beretter, at *Jugurtha* sagde, da han nogen blev nedkastet i den mørke Hule: *Hillemænd, hvor fold er jeres Badstue.*

§. 184. p. 207. not. 183 B). Om *Metelli* Censur handle og *Aurelius Victor* in *Viris* ill. p. 170, og *A. Gellius* l. 1. c. 6.

§. 190. p. 211. Om *Marii Seier* over *Ambronerne* og *Teuto-*
nerne handle og *Aurelius Victor de Viris ill.* p. 102, *Eutropius l. 5. c. 1.*
 p. 112, som dog blander *Tingene* sammen, naar han siger, at *Marius*
 og *Catulus* først overvunde *Cimbrenne*, og siden *Cimbres* og *Teutoner*,
 hvorudi han strider imod alle andre *Skriventeres Beretninger*, *Florus*
 l. 3. c. 3. p. 305, *Plutarchus tom. I. p. 569. in Sertorio. Obsequens*
 p. 127, *Frontinus l. 1. c. 2. ex. 6, l. 2. c. 4. ex. 6, c. 7. ex. 12, og c. 9.*
ex. 1, og Polyænus l. 8. c. 10.

§. 1 og 2. De lærde *Forsattere* anføre §. 188 not. b). *Front. Strab.*
 l. 5. c. 11, hvilket maae være en *Trykfeil*, saasom bemeldte *Frontini*
Skrift ikke bestaaer af mere end 4 *Bøger*.

§. 194. p. 215. Om *Marii* og *Catuli* store *Seier* over *Cimbrenne*
 handle foruden de af *Forsatterne* og *Doctor Baumgarten* anførte
Skriventere, *Aurelius Victor de Viris ill.* p. 102, *Eutropius l. 5. c. 1.*
 p. 113, *Obsequens p. 130, Cæsar ex. edit. Davisi, Cantabr 1727 in 4to.*
 l. 1. c. 33. p. 36, *Frontinus Strateg. l. 1. c. 5. p. 13, Valerius Maximus*
 l. 5. c. 2. ex. 8 int., og c. 8. ex. 4 int., hvor der anføres et mærkeligt
Exempel paa *M. Aurelii Scauri* *Strengthed* imod sin *Son*, som kan
 sættes lige ved de strengeste af de ældre *Romere*, som de udviste for at
 holde *Krigstugten* ved *Ege*, *Polyænus l. 8. c. 10. ex. 3, og Dio Cassius*
 tom. I. p. 43. in *Exc. Peirese. Plutarchus tom. II. p. 310. in parallel.*
min. og Clemens Alexandrinus in adm. ad gentes p. 27. fortælle, at da
Marius var engang overvundet af *Cimbrenne*, blev han paaminde i
Soone, at han skulde erholde *Seier*, saafremt han vilde ofre sin *Dotter*
Calpurnia til *Diis Avernuncis*, eller de *Guder* der afvænde det onde,
 og at han uden *Betænkning* stole sit *Huses Beste* tilside for det *Almin-*
delige, og derpaa overvandt *Sienden*; og at der endda vare til en *Er-*
indring om denne *Sags Rigtighed* at see tvende *Altene* udi *Tydskland*,
 hvilke'

hvilke gave paa den Tid, da Offeret var fæet, Lyd fra sig som af Ba-
funer. Baade Plutarchus og Clemens anfore til Bevlis Doro-
theum i hans 4. Bog om den Italienske Historie; men det er tydeligt
at see udi Plutarchi benævnte Skrift paa mange Steder, at denne
Dorotheus haver været en af de største Tegnere i Verden; desuden,
at jeg skal tilfødesætte, at nogle Omstændigheder i denne Fortælling nød-
vendig maae være urigtige, saa findes denne Beretning ei hos nogen
anden Skribent, ja ei engang hos Plutarchum selv i *Marci Liv* og
Levnet, hvilket tydelig viser, at han ei haver troet den, eller anseet den
værdig at indføres i en retskaffen Historie. *Julius Firmicus Ma-
ternus* *Math.* l. 1. c. 3. p. 10. beskylde Syllam for Feighed, og at han
i den Cimbriske Krig forlod sin Feltherre *Marium* og Krigshæren,
hvilket dog ere aabenbar urigtigt.

§. 207. p. 225. *Servius* in *Virgilio Aeneid.* l. 10. v. 316. siger, at
den første *Cæsar* blev saa kaldt, fordi han blev skaaret ud af *Moderis*
Liv; heraf have nogle nyere Skribentere taget Anledning at foregive, at
dette tilbrog sig med *Julio Cæsare*, som man dog af de gamle Skri-
bentere tydelig kan igiendrive, saasom *Julii Cæsaris Moder Aurelia*
levede lange med sin *Søn*.

§. 208. p. 226. Om *Metelli Numidici* berømmelige Landflyg-
tighed og end berømmeligere Tilbagekomst, handle og *Plutarchus* l. 1.
p. 235. in *Comp. Alcibiadis & Coriolani, Epitome Livii* l. 69, *Svetonius*
p. 704. de *ill. Gramm.*, hvor der vidnes, at *L. Milius Scipio*, en meget
veltalende Mand, frivillig fulgte sin *Søn Metellum* i hans Landflyg-
tighed. *Diodorus Siculus* t. II. p. 609. in *Exc. de Virt. ac Vit.*, *Cicero*
tom. III. p. 543. pro *Cn. Plancio*, og *Dio Cassius* tom. I. p. 44. in *Exc.*
Peirese. Mere om *Metelli* gode Egenskaber og til hans *Døds* findes
hos *Ciceronem* tom. I. p. 468. in *lib. 3. orat. ad Q. Fratrem*, p. 554.

Bruto, tom. II. p. 473. orat. 4 in Verrem, tom. V. p. 23. fam. ep. 9. l. 1, og Aurelium Victorem de Viris ill. p. 170 og 171. Jeg skal ikke sige om Cicero mener Metellum Numidicum, naar han tom. VII. part. 2. p. 150. lib. 3. de natura Deorum skriver, at et ont Menneske, ved Navn Varius, tog Metellum ved Gift af Dage.

§. 214. p. 231. not. M.). Philostratus in vitis Sophist. l. 2. p. 555. lærer os det Segn, hvorved Nobiles iblant Romerne blive fiendte fra andre, der ikke vare Nobiles. Det bestod i en halv Maane af Elphenbeen, der var fæstet til deres Skoe.

§. 217. p. 234. not. 216. B.). Naar der oserveies hvad Plutarchus tom I. p. 759. in Catone minore, og p. 838. in C. Graccho skriver til Livii Drusi Berømmelse, saa bliver Velleji Paterculi Beretning ikke saa megen Mistanke om Smiger underkastet.

§. 220. p. 236. Seneca tom. I. p. 164. in Consolat. ad Marciam c. 16. taler om Livii Drusi Moders Corneliae udviste Bestandighed og Mandhaftighed ved hendes Sønns Død.

§. 247. p. 256. not. 243. B.). Valerii Maximi Beretning om Fannia, der reddede Mariam, staaer ikke l. 8. c. 3. §. 3, men l. 8. c. 2. §. 3.

§. 263. p. 268. Plutarchus fortæller tom. I. p. 466. in Sylla, at Metella undskyede med Nød af Byen, og at hun strax forsoiede sig med sine Børn til sin Mand, og fortaalte ham, hvorledes deres Fiender havde opbrændt hans Hus i Byen, og Avlsgaardene paa Landet.

§. 275. p. 275. Efter Svetonii Beretning in Cæsare p. 3, saa var Julius Cæsar forlovet i sine unge Aar med Cossutia, der var af ridderlig Herkomst, og besad temmelig Rigdom, men han skilte sig ved hende da han blev noget ældre, og ægtede Corneliæ Cinnæ Dotter, og ægtede Julia med hende; vilde ei heller siden forstøde hende, end skiont

Sylla

Sylla brugte baade Trusler og Magt, for at nøde ham dertil. Hermed stemmer og Plutarchus overeens tom. I. p. 797. in Julio Cæsare, med Tillæg p. 709, at Cæsar offentlig holdt hende en Tale til Ære efter hendes Død, og derved var den første, som bragte det i Brug til unge Koners Ære, som gamle Matroner hidindtil ikkun havde nydt.

§. 279. p. 278. Om Pompeji æstfærdige Egenskaber, hvorved han vandt alle Romernes Hjerte, ja endog den Skioges Gloræ, hvortil megen Æstfærdighed maac have været fornøden, saasom saadanne Personer ikke gierne have oprigtig Kjærlighed til nogen, handler Plutarchus udførlig in Pompejo tom. I. p. 619.

§. 281. p. 280. Vellejus Paterculus l. 2. p. 114 beretter, at Calpurnia Antistii Hustru og Vestia Dotter stak sig selv ihjel, da hun saae sin Mand myrdet.

10 Hovedstykke, §. 302. p. 303. Plutarchus vidner tom. I. p. 445. in Sylla, at Sylla bar altid stor Hoiagtning for sin Hustru Metella, og at han opførte sig saa strengt imod Athenienserne fornemmelig, fordi de havde, imedens Beseiringen varede, talet ilde paa Muren om Metella, saa og at det Romerske Folk tog sin Tilflugt til Metella, da Sylla havde veigret sig for at tilbagekalde efter deres Bøn de fangtne af Marii Partie. Paa samme Sted vidner han og, at Sylla var først gift med Iulia i sin Ungdom, og at han havde en Dotter med hende, dernæst med Elia, og endelig med Cælia, som han forskud under Paaskud, at hun var uruktbar, dog uden at bevise eller tillegge hende nogen Skam, ja endog givende hende Foræring; men som han saa Dage efter ægtede Metella, saa merkede enhver tydelig den rette Marsag, hvorfor han havde forskudt hende.

§. 310. p. 309. Det er vel urægteligt, at Sylla haver været en stor Statsmand og Feltherre, men derhos er det og klart af hans Gier.

Gierninger, at han aldeles ei haver seet paa sit Fædernelands, men paa
 sit eget Beste. Hans sidste offentlige Gierning, da han nedlagde sit
 Dictatur, haver vel stukket mange og deriblant vor naavnkundige
 Baron Solberg saa meget i Dinene, at de deraf have villet slutte, at
 han haver udi alle sine Forretter sigtet til sit Fædernelands Beste; de
 undskyldte derfor ogsaa hans Grumhed, som de mene var fornøden for
 at tilveiebringe en stadig og god Regjeringsmaade i Rom. Men da
 alt dette grunder sig paa hans ene Forretning, da han nedlagde den
 høieste Magt, saa mener jeg, at det vil falde bort af sig selv, naar jeg
 viser, at han haver gjort det til sit eget Beste, og for at redde sit Liv, og
 leve sin øvrige Tid i Roilighed og Vellyst, som Plutarchus beskriver det
 tom. I. p. 474. in Sylla. Det er ikke at tvivle paa, at han jo haver
 været hæftig plaget af en ond Samvittighed for det meget Blod, som
 han havde udøst; han forøvede derfor bestandig i Frygt for, at nogen
 skulde tage Livet af ham. Dette kunde skee paa tvende Maader, enten
 ved aabenbare Magt, eller ved hemmelig Efterstræbelse og Mord. For
 det første var han gandske sikker, baade saa længe han besad den høieste
 Magt, saa og naar han ei besad den mere, og det baade for det store
 Partie, som han havde iblant de Fornemme i Rom, hvilket tydelig nok
 ytrede sig efter hans Dod, saa og for den Mængde af Soldater,
 der allevegne vare adspredede omkring i Italien, og som havde tient
 under ham, og tilbade ham som en Afgud, og der uden al Tvivl vilde
 fra alle Kanter af strømme ham til Hielp, saastreemt noget offentlig blev
 forsøgt imod ham. Hvad hemmelig Efterstræbelse angaaer, da var det
 ham eller nogen umuligt at tage sig i Agt derfor; dog jo længere han
 beholdt den høieste Magt, jo mere maatte han frygte for, at der tilsidst
 skulde indfinde sig en Brutus, og hevne i hans Blod det undertraadte
 Fæderneland. At nedlægge Regjeringen var derfor den eneste Gæng,
 som

som kunde bevæge enhver ærlig Patriot til at lade Kniven, der allerede var opløstet til hans Undergang, falde sig ud af Hænderne, og forvirre baade Venner og Fiender, Fremmede og Borgere, og indskyde dem en Uerbodighed for ham, uviste paa, enten de skulde ansee ham for en ond eller god Mand, og holde Kierlighed til Tyrannie eller til Fædernelandet for den rette Dristighed af alle hans Foretagender. Denne glimrende og saa høit berømte Gierning viser derfor efter min Tanke snarere Billedet af en sin Statsmand, end af en god Borger; og Sylla fortjener ligesaa lidet som alle Tyranner at roses af nogen god Mand, og langes mindre af en Philosoph.

§. 322. p. 319. Naar man overveier, hvad Sallustius beretter in Fragm. l. 2. hist. p. 279. om den Overdaad, som Metellus Pius faldt til, saa indsees desto bedre, hvi det Romerske Raad og Folk bestiktede Pompejum til at føre Krigen mod Sertorium tilligemed ham.

§. 337. p. 330. Plutarchus taler tom. I. p. 495. in Lucullo om Cæbegi Bislopperiske Præcia, og roser baade hendes Deltighed og Forstand, men siger derhos, at hun i Grunden var ei andet end en usforkæmmed Skioqe. Lucullus satte sig ved Gaver i Gunst hos hende.

§. 343. p. 335. not. 325. B.). Plutarchus tom. I. p. 547. in Crasso siger, at de flygtige Figteres Tal beløb sig i Forstningen til 78. Appianus l. 1. de bell. civil. p. 702. tom. II. vidner derimod, at de have omtrent beløbet sig kun til 70. Vellejus Paterculus giver dem l. 2. p. 125. ud for 64. og Eutropius l. 6. c. 6. p. 131. for 74. Appianus kalder tom. I. p. 408. de bell. Mithr. deres Anfører Spartacum, et Menneſte af ingen Anseelse, og at de Italienske Bundsforvandre dog vare paa hans Side. Frontinus l. 1. c. 5. ex. 21. beskriver den Krigskist, som Spartacus beriente sig af imod Claudium eller Clodium, A. Norſke V. S. Skrifter II. B. Sfff som

som han kalder ham, og ex. 22. en anden, hvorved han bedrog Varennum. C. 7. ex. 6. siger han, at han brugte Skolde af Vidier, som vare overtagne med Skind, hvilket han dog fornemmelig ikkun haver gjort i Forstningen. De fleste Historieforfattere give Spartacum og Crinum allene ud for Anførere af disse Slaver, men Eutropius legger l. 6. c. 6 p. 731. Genomtaam til. Han siger og, at deres Krigshær bestod tilsidst af 60000 Mand. Athenæus taler l. 6. p. 272. ogsaa om denne Slavekrig, og vidner, at den bekiendte Rhetor Cæcilius haver i et særdeles Skrift beskrevet den, som til stor Skade for Historien og den lærde Verden er længe siden bortkommenet.

§. 345. p. 337. Foruden Epitome Livii, Plutarchus in Crasso, og Orosius beskrive og Appianus lib. 1. de bello civil. tom. II. p. 705, Florus l. 3. c. 20. p. 396, Vellejus Paterculus l. 2. p. 125, Eutropius l. 6. c. 6. p. 132, Frontinus Strat. l. 1. c. 5. ex. 20, og Athenæus l. 6. p. 273. denne Crassi Krig og Seier over Spartaco. Men udforsigtligst findes den efter sin Orden beskrevet i Joh. Petr. Ancherfens Vallis Herthæ Dæe & origines Daniæ, Hafniæ 1747 in 4to. part. 1. c. 8. §. 52-72. Derimod kan jeg ikke aldeles bifalde denne brave Mands Mening, som af Cæsars l. 1. c. 40. p. 42. tager Anledning at kalde denne Krig imod Spartacum og Slaverne den anden Cimbriske Krig; thi lad være, at man af Cæsars Ord, understøttede ved l. 97. epit. Livii, der udtrykkelig siger, at endeel af Slaverne bestode af Gallier og Germanier, kan med nogen Grund slutte sig til, at endeel af disse Slaver have været af de fangne Cimbrer og Teutoner, saa har dog deres Antal været efter al Anseelse saa ringe imod de andre, der have bestaaet af Gallier, Italianer, Thracier og flere, at de Gamle selv have derfor ikke kaldet den en cimbrisk Krig, men en Krig imod Slaver, Fjotere og Bortløbne. Da der og fra Marii Seier over Cimbrerne og indtil denne Tid var i det mindste

mindste 30 Aar, saa ere de fleste fangne Cimbrer og Teutoner ventelig udi den Tid bordsdøde. Hertil kommer, at Anførererne af disse Oprørere kaldes ikke af nogen gammel Skribent enten Cimbrer eller Teutoner, men Spetacus eenstemmigen en Thracier, og de andre Gallier. Den Umag, som bemeldte berømmelige Mand gjør sig derfor, §. 56. at udlæde det Navn Crisus og Venomans af det tydske Sprog er efter min Tanke saa meget mere forgiøves, som baade de gamle Skribentere forsikre, at Crisus var en Gallier, og ei en Germanier, og saadanne etymologiske Beviser ere desuden næsten af ingen Bægt, naar de ei understøttes ved andre sterke og overtydende Beviser. Jeg igientager derfor, at denne Krig ei vel kan kaldes en Teutocimbrisk Krig, endskiont jeg derhos ei aldeles nægter, at der have været nogle af disse tvende Folk iblant de Oprørere.

§. 359. p. 348. Om Sulvia findes Underretning hos Sallustium in Catilina §. 23, 26 og 28, Plutarchum in Cicere tom. I. p. 868, og Appianum tom. II. p. 711. lib. 2. bell. civil. Sallustius nævner in Catilina §. 25. iblant de Sammenrottede ogsaa et Fruentimmer af Stand ved Navn Sempronia, som besad skionne Legems- og Sinds-Egenskaber, men aldeles ingen Kyndighed. I den mærkværdige Afribsning, som han giver over hendes Person, findes iblant andet og dette: at hun dandsede jirligere, end det anstaaer et ærbart Fruentimmer.

§. 368. p. 355. not. N.). Servilia Bruti Moder og Catonis Søster beskrives af alle som en Skjøge. Hun overlevede sin Son Brutum, og nød dog ikke mindre Ære og Got af hans Ven Attico da end tilførn efter Cornelli Nepotis Beretning in Attico p. 313.

§. 375. p. 362. Appianus siger tom. I. p. 418. in bell. Mithrid., at Kong Mithridatis Dødsmaade tilligemed hans tvende Døttres blev baaret, i Maling forestillet, udi Pompeji Triumph. Solinus c. 3.

p. 160. vidner, at Pompejus fremviste paa sit Theatro et Astatiff Fruentimmer med 20 af hendes Børn, der havde giert 30 gange Barfel.

§. 377. p. 363. not. B). Plutarchus rom. I. p. 647. beretter, at Pompejus lod sig aldrig merke med, hvorfor han forskied Nuciam. Valerius Maximus l. 9. c. 1. ex. 8 int. taler om et stændigt Giestebud, som Gemellus Tribunernes Viator gav Metello Scipioni Consul, og Folkets Tribunis, hvor Nucia og Fulvia og et adeltgt Barn ved Navn Saturninus bleve iblant Vinglassene givne Giesterne til Pris. Ved Fulvia forstaaes uden at Tvivl den, der først ægtede P. Clodium og siden M. Antonium, men om den store Pompeji Hustru forstaaes ved Nucia, det skal jeg ikke sige. Saadanne Ting vise os allerbest, hvor hoit Fordærvelsen var da steget i Rom, og at det ei var mueligt, at en republicanff Regieringsmaade kunde lange meer staae der ved Magt, saasom den allene ved Dyd, Kierlighed til Fædernelandet og Farvelighed kan holdes ved Lige.

II Hovedstykke, §. 394. p. 382. Hos Dionem Cassium l. 38. c. 18. &c. p. 164. &c. finder jeg vidtseftigen beskrevet, hvortledes Philiscus, en epicureiff Philosophus efter al Anseende, paatog sig forgieves at troste Ciceronem i hans Landflygtighed. Ibland andet raadede han ham til at give sig tilfreds i sin Ulykke, og at fordrive Tiden med at skrive Boger, som Xenophon og Thueydides gjorde. Dersom Cicero havde fulgt dette Raad, saa havde han baade selv doet i Roe i en hoi Alder, og den tarde Verden vundet efter al Anseelse derved usfatterlige Skrifter, hvilket den korte Rolighed, som han havde udi Cæsars Tid noksom viser; thi naar han i et par Aar kunde skrive saa mange, mangehaande og ypperlige Berker, hvilke ingen efter den Tid haver opnaaet, hvad kunde han da ei have bragt tilveie i mange Aar? Mon da Cicero ei havde overgaaet Ciceronem? . §. 406.

§. 406. p. 392. At Julia Cæsaris Datter og Pompeji Hustru døde af Kierlighed til sin Mand, som hun bildte sig ind at være ihjelslaget, vidne Plutarchus tom. I. p. 647. in Pompejo, og Valerius Maximus l. 4. c. 6. ex. 4 int.

§. 413. p. 399. Om de Forvirringer, som Clodii Venner foraarsagede i Rom efter hans Død, findes mange skionne og rare Efterretninger hos Asconium Pedianum in Ciceronis orat. pro Milone, fra p. 179. til p. 205.

12 Hovedstykke, §. 419. p. 404. Det er Skade, at Cæsars Dagregister over hans Bedrifter i Gallien er bortkommet, thi af det havde man ventelig lært endda mange flere særdeles Ting om Galliens Undertryngelse, som man kan slutte af følgende Beretning hos Servium in Virgilia Aeneid. lib. 11. v. 743. hvor bemeldte Dagregister anføres: Cæsar var udi et Slag i Gallien bleven fanget af Fienderne, og blev saa bevæbnet som han var ført bort af dem paa sin Hest; en Gallier, ventelig en af de anseelige, kom ham da imøde og kiendte ham, og sagde paa en spodsk Maade til ham: Cæsar, Cæsar; men dette Ord betydede i det Galliske Sprog: slipper ham løs; hvorpaa de, der førte ham, og ei kiendte ham, strax lode ham løs, og saaledes undgik han en af de største Farer, som han nogensinde havde været udi. At Cæsar ellers haver skrevet rigtig og sandfærdig i sine Commentarier, og at det store Antal af Folk og Steder, som han haver ihjelslaget og indtaget i Gallien, derfor ogsaa forholder sig saaledes, det vidner Cicero, der dog ikke var hans Ven. Asinii Pellyonis ugrundede Beretning, at der ere mange Urigtigheder i bemeldte Skrift, og det fornemmelig, fordi Cæsar troede alt for snart, hvad hans Feltherrer berettede ham om deres egne Bedrifter, falder derfor bort; endskiont det vel kunde synes, at det burde være af nogen Bøgt, saasom Asinius baade tiende under ham

en Tid lang i Gallien, og desuden var en af de Tidens største Feltherrer, Statsmand og Skribentere; dog taber han meget af sin Troværdighed, naar man betænker hans avindsfulde Opsørsel, og Lyst til at forringe andre, som han ei allene ytrede mod Cæsarem, men endog mod Cicéronem, Sallustium, Livium og flere, over hvilke det er klart, at han af Misundelse haver fældet partiske og ubillige Domme.

§. 455. p. 436. Svetonius in Cæsare c. 74. p. 85. vidner, at Cæsar udraabte i det Pharsaliske Slag, da han merkte, at han havde Seieren i Hænderne: Sparer Borgerne, og siden tillod enhver at frelse af Pompejanerne hvem de vilde.

§. 464. p. 445. Plutarchus beskriver tom. I. p. 648. in Pompejo, Pompeji Hustru Corneliæ prægtig, naar han skriver, at hun foruden sin Ungdom og Skønhed besad mange andre fortreffelige Egenskaber, saa at hun var erfaren i de smukke Videnskaber, Geometrie, Philosophie og Musique; og dog derhos ydmyg, og befriet for alt opblæst, indbildt og dristigt Væsen. Dio Cassius vidner l. 42. p. 309, at Cæsar gav hende siden Lov at komme i Sikkerhed til Rom. Lucanus beskriver l. 5. v. 731. &c. udi meget skionne Vers hendes heftige Kierlighed til sin Mand. Ei mindre rørende asmatel han l. 8. v. 40. deres Samtale paa Lesbos, og v. 577. deres sidste Samtale paa Skibet ved Rysterne af Egypten, og v. 637. hendes Klagemaal, da hun maatte see hoorsledes han blev dræbt, uden at kunne hielpe ham. Sandelig enten man læser Pompeji Endeligt hos Lucanum eller hos Plutarchum, saa maae man tilstaae, at saa Tildragelser ere mere rørende, og være uvis paa, enten Historieforfatteren eller Poeten griber os meest om Hjertet.

13 Hovedstykke, §. 476. p. 458. Da Caro reiste igiennem den vilde Africanske Øst, gjorde Labienus det Forslag, at spørge Jovis Ammonis Orakel til Raads, men Caro gav derpaa et vist og mandigt Svar,

Svar, hvilket Lucanus l. 9. v. 564. haver saaledes udført, at det giver os det høieste Begreb om Catonis Dyd.

Not. 9. p. 459. Om de gamle Romeres Maade at spise paa, findes et smukt Sted hos Servium in Virgilli Aeneid. l. 1. v. 710. Udsortlig om denne Sag handles i tom. I. de l'Academie des inscriptions af Abbed Conture, fra p. 422 til p. 450.

§. 491. p. 471. not. 473. B). Mig synes, at jeg, naar jeg læser de Stoiske Philosophos, særdeles Epicterum og M. Aurelium ei kan forstaae andet end at de, naar de sige, at den Vise er altid fri, altid rig, i hvad udvortes Omstændigheder i Verden han end befinder sig udi, ei betegne derved andet, end at hans Gemyt er frit og altid fornøiet, og derfor besidder den sande Rigdom. Naar de derimod sige, at den Daarlige og Lastefulde er en Træl og Fattig, om han end var Keiser, saa have de og ret derudi i Henseende til hans heftige Sindsbevægelser. Denne Stridighed imellem Stoicos, Peripateticos og flere gamle philosophiske Secter forekommer mig derfor ikkun, at have været en Ordkrig, som haver reist sig deraf, at de ei have forstaaet hinanden.

§. 495. p. 475. Catonis Geist forestilles os allerbest udi den fortreffelige Tragoedie kaldet Cato, som den lærde Engellænder Addison haver forfattet. Og udi disse Horatii Ord om Cæsare l. 2. od. 1. Et cuncta terrarum subacta, præter atrocem animum Catonis, og følgende Lucani Vers: Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni. Om Marcia Catonis Husfrue findes Efterretninger hos Appianum tom II. p. 801. lib. 2. bell. civil, Plutarchum tom. I. p. 642. in Pompejo, og p. 770, 773 og 784 in Catone minore, og Lucanum l. 2, v. 326 &c.

§. 509. p. 488. not. R.). Om den berømte Mathematico Sostigene taler Plinius l. 2. p. 151. tom. I.

§. 521. p. 499. not. 503. B.). Om Terentia Ciceronis Hustru findes Efterretninger hos Ciceronem selv tom. V. epist. fam. l. 14. som bestaaer af lutter Breve, der ere skrevne af ham til hende, tom. VI. epist. 24. l. 11. ad Atticum, ep. 19 og 23. lib. 12, Plutarchum tom. I. p. 864, 870, 875 og 881 in Cicerone, Servium in 8. Eclog. Virgilii, og Valerium Maximum l. 8. c. 13. ex. 6 int., som siger, at hun opnaaede en Alder af 103 Aar, hvilken Plinius l. 7. c. 48. endog forhoier til 117 Aar. Hieronymus l. 1. mod Jovinianum foregiver, at Terentia aegtede, efterat Cicero havde forskudt hende først Sallustium, og siden Messalam Corvinum. Om Publilia Ciceronis anden Hustru taler han selv l. 12. ep. 33. ad Atticum. Hende forskiod han ogsaa efter en meget kort Tid.

§. 526. p. 504. not. A. lin. 17). Skrivemaaden er her noget utydelig, thi man skulde snart slutte, at Posidonius havde levet efter Plutarchum, da det dog er tværtimod, og Plutarchus anfører Posidonium.

§. 540. p. 515. Om Julii Caesaris saavel store Egenstaber som Laster, findes mange flere merkvaerdige Exempler hos Plutarchum, Svetonium og Dionem end Forfatterne anfere i hans Historie. Hans Fortienester i Henseende til Lærdom og Videnskaber gaae de, undtagen Calenderens Forbedring, reent forbi, da vi dog endnu have af ham 7 Bøger om hans Krige i Gallien, og 3 Bøger om de borgerlige Krige, hvilke efter alles Tilstaaelse ere et Mønster for alle dem, der skrive om deres egne Bedrifter, eller sin Tids Tildragelser, saa og en Skat af Krigserfarenhed og Videnskab. Sirtius eller Oppius, som begge vare hans Benner, beskrev hans øvrige Bedrifter, som han ei selv fik Tid til, nemlig: Resten af hans Krige i Gallien i 1 Bog, som kaldes den 8 Bog om de Galliske Krige, 1 Bog om den Alexandrinske Krig,

Krig, 1 om den Africanske og 1 om den Spaniske. Udi Svetonii Tid var det allerede uvisst, hvo af dem der var Forsatter til disse Bøger. De beste Editioner af alle disse Bøger tilhøbe ere Davissii, der udkom til Cambridge 1706. in 4to, og Samuelis Clarkii til London 1712 k. med over 80 Kobberstykker i, hvilket er den prægtigste Edition af nogen gammel Autor. Men foruden disse Skrifter, som endnu ere i Behold, forfærdigede Cæsar mange flere, hvoraf dog nu omstunder ikkun saare lidt er tilovers, ja de fleste af dem anføres af andre Skribenter. Deres Navne ere følgende: Breve til Cicronem, Oppium, Valbium, Pedium, Pisonem, Antonium, Servilium, Dejotarum, Amantium; Tigtale over Julia, Tale for Bithynierne, Tale for den Plautianske Lovtale med Dolabellam, Tale for Decio, for Sertilio, Tale om Catilinæ Sammenrottelse, Tigtale over hans Hustru Cornelia, 2 Bøger mod Cato efter hans Dod, 2 Bøger om Analogien, hvilke efter Cicronis Vidnesbyrd skal have været af stor Værdom, adskillige Bøger om sundrige Ord, et andet Verk kaldet samlede Ord, en Dagbog om hans egne Bedrifter, 16 Bøger om Tegn og Forvarstler, om Fugleflugt, om Spaadomme, om Astronomien, om Stierneerne paa Bers, Oedipus, en Tragoedie, et Poema kaldet Reisen, og Hercules Noes paa Bers. Mere om Cæsar i Henseende til lærde Sager findes hos Fabricium in Bibl. lat. tom. I. l. I. c. 10, og tom. II. l. I. c. 10. Paa samme Tid som Cæsar levede adskillige andre Værde, der vare meget flittige i at skrive; men jeg vil her ikkun handle om dem, af hvilke vi endnu have Skrifter tilovers. Lucretius, en indfødt Romer, døde omtrønt i det Aar, da Crassus blev slaget af Partherne. Af ham have vi endnu et usørligneligt Poema udi 6 Bøger om Tingenes Natur efter Epicuri Mening, hvor bemeldte navnkundige Philosophs Lærdomme os bedre forklares end af nogen anden gammel Skribent, der er

Norste V. S. Skrifter II. B. U g g g kommen

Kommen til os. De beste Editioner ere udfomne til Paris 1680 in 4to, in usum Delphini, og til Dyfurt 1695 in 8vo. af den lærde, men uheldige, Thoma Creech, og til Leiden 1725 i to 4ter af Zavercamp. Mere om Lucretio findes i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. 1. c. 4, og tom. II. l. 1. c. 4. Catullus var en ei mindre berømt Poet paa de samme Tider. De, som have den rette Smag i Poesien og det latinske Sprog, foredrage hans korte Poemata for mange andres lange og vidtloftige. Svetonius vidner in Cæsare c. 73, at Cæsar bad ham samme Dag til Gæst, som han ved hans Vers imod Mamurra havde paafat ham en evig Skampet. Disse Vers ere endnu til, og begynde saaledes: Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & helluo, og maage man tilstaae, at de ere meget bidende. Et andet imod Mamurra og Cæsar haver saadan Begyndelse: Pulehre convenit improbis cinædis Mamurræ, pathicoque, Cæsarique. Catullus elskede meget et Fruentimmer, som han kalder Lesbia, og under hvilket Navn der endnu ere endeel Vers tilovers af ham til hende. Men Apulejus in Apologia p. 265. vidner, at hendes rette Navn var Clodia. Mere om Catullo findes i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. 1. c. 5, og tom. II. l. 1. c. 5. De beste Editioner af denne behagelige Poet, der var fød i Egnen ved Verona, ere Isaaci Vossii til London 1684 in 4to, og til Leiden 1691 in 4to. Plinius vidner l. 36. c. 3. af Cornelio Nepote, at Mamurra var den første i Rom, som bedekkede Beggene af sit ganske Huus, der laae paa det Cæliske Bierg, med Marmorplader, og hvis Villere vare alle af et Stykke enten Carystisk eller Lunensisk Marmor. C. 7. fortæller han og af samme Skribent, hvorvidt Overdaad og Pragt var paa de Tider steget i Rom, som kan sees deraf, at det blev anseet for en forunderlig Ting, at P. Lentulus Spintber fremviste Kar og Anfere af Onyxsteen, hvoraf man 5 Aar efter havde hele Villere af 32 Fodders Længde.

14. Hovedstykke, §. 552. p. 529. Venus er aldrig bleven holdt for Cæsaris Moder, men vel Stammoder, ved det hun mentes at være Moder til Æneas, fra hvilken Cæsar sagdes at stamme.

§. 560. p. 536. Om Accia Augusti Moder findes Efterretninger hos Appianum tom. II. l. 3. bell. civil. p. 862., Svetonium in Augusto p. 115, 121, 216, hvor der siges, at hun døde i hans første Consulat, og p. 273. hvor det samme Eventyr anføres om Augusti Fødsel, nemlig at en Drage skal have været hans Fader, som fortælles om saa mange andre, Servium in Æneid. 5. v. 568, Dionem Cassium tom. I. l. 47. p. 503, og Nicolai Damasceni vitam Augusti p. 4, 5, 6, 7, 18 og 19 in op. Augusti a Fabricio ed. Hamb. 1727, 4to. Dette sidste Skrift maae fornemmelig eftersees ved Augusti Ungdomshistorie.

§. 561. p. 537. Solinus c. 3. p. 159, og Plinius tom. II. p. 68. l. 7. c. 45. vidne, at da Augustus søgte hos Cæsarem at blive Magister equitum, afflog Cæsar hans Begiering, og gjorde Lepidum dertil, dog beretter Dio Cassius tom. I. l. 43. p. 379, at han endelig tilsidt gav ham den Bestilling. P. 369. taler han om et Tegn, der i Spanien spaaede Augusto hans forestaaende Lykke.

§. 564 p. 540. Seneca nat. quæst. l. 1. c. 1. p. 488, og Obsequens p. 197. berette, at da Augustus kom fra Appollonia, og drog ind i Rom, blev en Ring seet om Solen, hvilken overtroiske Folk siden ansaae for at have forud betegnet hans store Lykke. Samme Skribent taler p. 198. og om den Comet, som fød sig see ved Cæsaris Død, og hvoraf Minnen tog Anledning at troe, at Cæsaris Siel var bleven til saadan en Comet, og sat iblant Stjernernes Tal, hvorfor man og finder paa mange Mynter en Stjerne bag Cæsaris Hoved, og p. 200. at Solen havde i mange Maanedes ifkun et svagt Skin, hvilket og Vir

gilius in Georgicis bekræfter, naar han opregner alle de Jerteign, som de fortørnede Guder lode see ved Casaris Død.

§. 573. p. 549. not. 551. B.). Augusti Bemærelser, at bringe de gamle Soldater paa sin Side, staae beskrevne hos Ciceronem l. 16. ad Atticum ep. 9 og 11, men ei 8.

15 Hovedstykke, §. 629. p. 603. Konernes og Slavernes Trofskab i Rom imod deres Mand og Herrer viser, at der endda vare store Levninger af Dyd tilovers i de meest fordervede Tider. Foruden de Koners Trofskab, som Forfatterne her beskrive, taler Appianus l. 4. bell. civ. p. 969. &c. endda om Aruntii Hustrues, Lentuli, om hvilken og Valerius Maximus giver l. 6. c. 7. ex. 3. Efterretning, og Ahegini. Derimod beskriver og Appianus paa samme Sted Septimii og Salassi Hustruers Utrofskab og Forraderie imod deres Mand, om hvilken sidste ogsaa Valerius Maximus taler l. 9. c. 11. ex. 7 int. Fulvius blev efter Appiani Beretning p. 972. forraadt af et Fruentimmer, som han havde elsket imedens hun var hans Slavinde, og siden sat i Frihed og giftet vel, hvilket dog ei havde været i Stand til at bringe hende til at glemme, at han havde stilt sig ved hende for at gifte sig.

§. 638. p. 611. Dersom Antonius aldrig havde begaaet andet end Ciceronis Mord, saa var dette ene nok for at giøre ham til en af de værste Menneffer. Octavianus kan allene undskyldes med sin Ungdom, og at han da ei havde Anseelse nok for at redde sin Ben og Belgiorer. Hvad Tanker de Gamle selv havde om Cicero, kan allerbest sees af Seneca's Sualoria 7, hvor Cremutius Cordus siger, at alle de andres Død opvakte ikkun private Sorger, men Ciceronis en almindelig og offentlig Sorg, Aufidius Bassus vidner, at han var fød til Fædernelandets Belskærd, ja Asinius Pollio selv, denne saa avindshyge Mand over alles Noes, tilstaaer, at hans Verker vil vare evig ved, og

at det er overflødig at rose hans Geist og Slid. Men af ingen roses han paa samme Sted mere end af Cornelio Severo udi meget fortreffelige Vers, hvoraf jeg ikkun her vil indføre følgende saa: *Abstulit una dies ævi decus, iætaque luctu Contiecit Latæ tristis facundia linguæ, Unica sollicitis quondam tutela salusque, Egregium semper patriæ caput; ille Senatus Viadex, ille fori, legum, ritusque, togæque. Publica vox lævis æternum obmutuit armis.* Kort sagt, Cicero er efter mine Tanker fast det største Genie, som Verden nogenstinde haver frembragt, og maaffke kan frembringe, og maae jeg reent ud tilstaae, at aldrig nogen Skribent haver enten fornoiet eller lært mig saa meget som han, hvorfor jeg og er ganske enig med Middleton udi at den Roes, som han legger paa ham. At Brutus ei syntes om Ciceronis Forhold imod Octavium, det kom deraf, at han var aldeles ingen Statsmand, endstønt ellers en stor Borger, Feltherre og Philosoph; da Cicero derimod besad baade den dybeste Statskloghed, hvilken endeel vrangeligen have udlagt ham til Frygt og heftigste Kierlighed til sit Fæderneland. De Skrifter, som endnu findes af Cicero, ere følgende: 2 Bøger om Inventionen i Rhetoriquen, der allene ere tilovers af 4, 3 Bøger om en Orator til hans Broder Qvintum, 1 Bog kaldet Brutus om berømmelige Oratores, om en Orators Bessaffenhed til M. Brutum, hvorudi os allerbest forklares og beskrives Veien til Bestalend, Topica til C. Trebatium, om Inddeeltningerne i Talekonsten, 56 Taaler, 16 Bøger Breve til hans Venner, 16 Bøger Breve til hans fortrøligste Ven Atticum, 1 Bog Breve til Brutum, 3 Bøger Breve til hans Broder Quintum, 2 Bøger kaldede academiske Sporsmaale, der allene ere tilovers af 4, og den første endda usfuldkommen, 5 Bøger om det høieste Gode, hvilket det er, 5 Bøger kaldede Tusculanske Sporsmaale, 3 om Guderne Natur, 2 om Spaadomme, 1 om

Skiebne, 3 om Lovene, 3 om Menneskenes Pligter, 1 om Alderdom-
 men, kaldet *Caro*, 1 om Venfkab, kaldet *Laelius*, 6 Stoiske Paradoxa,
 og *Scipionis Drom*, som er ifkun en Levning af hans fortreffelige
 Skrift om Republikven, der bestod af 6 Bøger. Af hans Broder
M. Cicero Hayes og endnu et Verk om at søge Borgemeester Vær-
 dighed. Følgende tillegges vrangeligen *Ciceroni*, 4 Bøger til *Se-
 rennium* om Rhetoriquen, 1 Brev til *Octavium*, en Tale imod
Sallustium, en Tale forend han gik i Landflygtighed, et Trøsteskift
 over hans Dotters Død, og 1 Bog om Krigsvæsenet, hvilken dog ved
 noie Eftersyn findes at være den samme, som Hayes ellers under *Mo-
 desti* Navn. Følgende af hans Skrifter ere bortkomne, foruden de
 allerede ommeldte: 19 Taler, 13 Bøger *Commentariorum Causarum*,
 2 Bøger Breve til *Cornelium Nepotem*, 3 til *Cæsarem*, 3 til *Angu-
 stum*, 3 til *Pansam*, 9 til *Sirtium*, 8 til *Brutum*, 2 til sin Son, og
 desuden Breve til *Titinium*, *Calvum*, *Arrium*, *Catonem*, *Cærelliam*,
Plancum, og endel hvis Navne ikke vides, *Xenophontis* 3 Bøger
 om Oeconomien oversatte, hvilket var hans første Skrift, *Protagoras*
 og *Timæus* oversatte af *Platone*, om den borgerlige Lov, om Fugle-
 skrig, om Philosophien, kaldet *Zortensius*, 1 Bog til *Catonis* Roes,
 2 Bøger om *Verre*, hvilket en lærd Italiener i de nyere Tider ved Navn
Alcyonius skal have havt, brax berient sig af i sit Skrift om Landflyg-
 tighed, og derpaa opbrændt, Trøsteskift over sin Dotters Død, om
 sine Anslag, om Dyderne, om at skrive med Characterer, en *Choro-
 graphie*, den græske Poet *Aratus* om Astronomien oversat paa latinske
 Vers udi hans Ungdom, om sit eget Borgemeesterfkab 3 Bøger paa
 Vers, og endel andre Ting paa Vers, hvoraf dog ifkun Hayes ganske
 faa Levninger, men som dog efter min Tanke vise at hans Poesie ei for-
 tiener saa meget at foragtes, som nu omstunder gemeenligen skeer, og
 hvilket

hvilket Plutarchus ei haver gjort i sin Tid, naar han paaستاer, at han haver været den beste latinste Poet til den Tid, han, nemlig Cicero, levede paa, endskiont jeg dog gierne tilstaar, at han haver langt i sva ei bragt det saavidt i Poesien som i Betsalenhed. Udi Brevene til ovenmeldte Cærellia, skal Cicero have slaaet sin lystige Geist ret løs efter Aufonii Vidnesbyrd, ex edit. Amst. 1671 in 8vo. p. 516. in Centone Nuptiali. Denne Cærellia var ellers, som man af Ciceronis egne Breve seer, en stor Elskerinde af hans Skrifter, og besad hun kosteligt Jordegods i Asien, som Cicero forestod paa hendes Vegne. De beste og nyeste Editioner af denne Skribenternes Fyrste ere: Jacobi Gronovii til Leiden 1692 i II. Tom. in 4to, J. Verburgii, Amst. 1724, 4 Vol. in 4to, og Ernesti in 8vo, hvilken er den nyeste af dem alle. Af de fleste af hans Skrifter ere og meget gode Editioner udkomne, hver for sig. Mere Efterretning om Ciceronis Skrifter findes i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. 1. c. 8, og tom. II. l. 1. c. 8.

§. 640. p. 613. Om Hortensia findes og Efterretning hos Valerium Maximum l. 8. c. 3. ex. 3, og Quintilianum inst. orat. l. 1. c. 1. ex edit. Gesneri, Gotingæ 1738 in 4to. Vol. 1.

§. 660. p. 629. Polyænus beretter l. 8. c. 23. ex. 7. den List, som Augustus beriente sig af imod Murcum, for at sætte lykkelig over det Adriatiske Hav.

§. 679. p. 648. not. 651. B). Dersom man end vil forbigaae den kongelige Regiering i Lacedæmon, og det Slags af kongelig Regiering, som var i Carthago og i Tyro, og den virkelige kongelige Regiering, som havde været i Rom, hvilke alle uden Tvivl vare indskrænkede, saa havde Plato endog i sin Tid et mærkeligt Exempel paa en virkelig indskrænket kongelig Regiering i Macedonien, som Doctor Baumgarten selv i den Macedoniske Historie ei imodsiget at have været indskrænket, hvoraf det

er klart, at et indskrænket Monarchie er ei noget Naafund af de nyere; og at Plato heel vel haver kunnet giøre sig et Begreb derom, og efter min Tanke virkelig ogsaa haver gjort det.

§. 689. p. 661. not. 660. B.). Seneca siger heel foruustig l. 2. de beneficiis c. 20. p. 383: *Mihi enim, cum vir Magnus (Brutus) fuerit in aliis, in hac re videtur vehementer errasse, nec ex institutione Stoica se egisse; qui aut regis nomen extimuit, cum optimus civitatis status sub rege iusto sit; aut ibi speravit libertatem futuram, ubi tam magnum præmium erat & imperandi & serviendi; aut existimavit civitatem in priorem formam posse revocari, amissis pristinis moribus; futuramque ibi æqualitatem civilis juris, & staturas suo loco leges, ubi viderat tot millia hominum pugnantia, non an servirent, sed utri.*

§. 691. p. 666. not. 662. B.). Cicero taler l. 13. ep. 57. ad Atticum om en Lovtale over Porcia, som efter mine Tanker og viser, at hun da allerede var død. Polyænus fortæller l. 8. c. 31. ellers ogsaa den Digt om Porciæ voldsomme Død, hvilket viser, at en Beretning kan være urigtig, endffiont den ansøres af mange, endog anseelige Skribentere, som ofte ikkun udskrive den ene den anden uden videre Undersegning.